

Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğuna İlişkin Metaforik Algıları*

Güliden Bozkuş Genç**

Makale Geliş Tarihi: 29/04/2020

Makale Kabul Tarihi: 19/10/2020

DOI: 10.35675/befdergi.729365

Öz

Araştırmada, özel eğitim öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu olan bireylere yönelik geliştirdikleri metaforları belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 2019-2020 eğitim öğretim yılında ilk kez açılan Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi dersini alan ve bilgilendirilmiş gönüllü onam formunu imzalayan 23 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmanın verileri "Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireyler benim için gibidir; çünkü, dir." ifadesinin yazılı olduğu açık uçlu bir formla toplanmıştır. Adaylardan tek bir metafor üzerine yoğunlaşarak düşünlerini yazmaları istenmiştir. Veriler içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular öğretmen adaylarının yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu olan bireylere ilişkin 20 metafor geliştirdiğini göstermiştir. Geliştirilen metaforlar 7 kategoride toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu olan bireyleri en çok kar tanesi, uzay, kitabe, labirent gibi kavramlara benzettikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu olan bireylere yönelik algılarının olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algı, metafor, metaforik algı, öğretmen adayları, yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu

Metaphorical Perceptions of Pre-Service Teachers of the Special Education Teaching Department Towards High-Functioning Autism Spectrum Disorder

Abstract

This study aimed to determine the metaphors developed by pre-service teachers of the special education teaching department towards individuals with high-functioning autism spectrum disorder. In the study, a phenomenology design was used within the scope of the qualitative research model. Twenty-three pre-service teachers who took the course High-Functioning Autism Spectrum Disorder Education, which was opened for the first time in the 2019-2020 academic year, and signed the informed voluntary consent form constituted the study group of the research. The research data were collected through an open-ended form with the statement of "To me, individuals with high-functioning autism spectrum disorder are

* Bu çalışma VII. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde (EJERCongress 2020) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye, ORCID: 0000-0002-9444-7393

Kaynak Gösterme: Bozkuş Genç, G. (2021). Özel eğitim öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğuna ilişkin metaforik algıları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(31), 39-62. <https://doi.org/10.35675/befdergi.729365>.

like because.....". Pre-service teachers were asked to write their thoughts by focusing on one metaphor. The content analysis technique was used for the analysis. According to the results, it was observed that pre-service teachers developed 20 metaphors about individuals with high-functioning autism spectrum disorder. The metaphors developed were collected in 7 categories. According to the results of the study, it was observed that pre-service teachers mostly compared individuals with high-functioning autism spectrum disorder to concepts such as snowflake, space, inscription, and labyrinth. It was concluded that pre-service teachers' perceptions of individuals with high-functioning autism spectrum disorder were positive.

Keywords: *High-functioning autism, metaphorical perception, metaphors, perception, pre-service teachers*

Giriş

Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2014 yılında “Öğretmenlik Alanları, Atama ve Ders Okutma Esasları”na ilişkin yapılan güncelleme ile “Zihin Engelliler Öğretmenliği, İşitme Engelliler Öğretmenliği, Görme Engelliler Öğretmenliği ve Üstün Zekâlılar Öğretmenliği” programları tek bir çatı altında toplanarak “Özel Eğitim Öğretmenliği” adı ile yeni bir lisans programı oluşturulmuştur (YÖK, 2016). Bu lisans programında özel eğitim alanıyla ilgili 26 ortak alan dersi, 11 genel kültür dersi ve 11 öğretmenlik meslek bilgisi dersinin yanı sıra 12 alan seçmeli ders yer almaktadır. Öğretmen adayları bu 12 alan seçmeli dersleri alarak özel eğitimle ilgili farklı alanlarda uzmanlaşmaktadır.

Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi dersi, otizm spektrum bozukluğu (OSB) alanında uzmanlaşmak isteyen öğretmen adayları için son sınıfta (VII. yarı yıl) açılan iki kredilik bir alan seçmeli derstir. Bu ders, ilk kez 2019-2020 eğitim öğretim yılının güz döneminde açılmıştır. Dersin amacı, öğretmen adaylarına yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu (YİO) olan bireylerin özelliklerini ve gereksinimlerini kavratmak, OSB olan ve diğer yetersizlik türlerinden etkilenen bireylerden farklılıklarını ortaya koymak ve bu bireylerin öğretiminde kullanılabilir yöntemler hakkında bilgi sahibi olarak aile desteği sağlama ve geçiş süreçlerini planlama konusunda öğretmen adaylarını yönlendirmektir. Bununla birlikte, bu dersin amaçları arasında daha çok OSB’den orta ve ağır düzeyde etkilenen bireylerin eğitimine yönelik alınan derslerde edinilen tutumların dışında öğretmen adaylarının spektrumu farklı açıdan değerlendirerek yeni bir algı geliştirmelerine yardımcı olmak da yer almaktadır.

Algı, bireylerin tutumlarını ve bakış açısını etkileyen aynı zamanda alınan eğitim ve yaşanan deneyimlerden etkilenen önemli bir değişkendir. Bireylerin bakış açılarının, algılama düzeylerinin, eğitim ve yaşam deneyimlerinin birbirinden farklı olduğu düşünüldüğünde, aynı durumu ya da kavramı birbirlerinden farklı algılamaları ve yorumlamaları beklendik bir durumdur. Bireylerin bu farklılıklara ilişkin duygularını ve düşüncelerini yansıtmaya yollarından biri de metaforlardır. Metafor (mecaz), bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz anlamına gelmektedir (TDK, 2020). Soyut ve yeterince anlaşılmamış konu ya da

kavram(lar)ın daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla bu konu ya da kavram(lar)ın bilinen kelimelerle anlatılması olarak da tanımlanabilen metaforlar, aktarılmak istenen düşüncelerin daha az kelime kullanılarak daha vurgulu bir biçimde ifade edilmesine yardımcı olur (Anılan, 2017; Cerit, 2008; Rızvanoğlu, 2007; Semerci, 2007). Bu şekilde sorgulanan kavram(lar)ın nasıl algılandığını ortaya çıkarmak üzere bireyleri, mevcut bilgileri doğrultusunda deneyimleriyle ilişkilendirmeye ve onları hayal kurmaya yönlendirir. Bu açıdan metaforlar, bireylerin dünyayı algılama ve yorumlamalarında karmaşık iç dünyalarını somut biçimde dış dünyaya yansıtan bir köprü olarak düşünülebilir.

Felsefe, edebiyat, sanat gibi çeşitli bilim dallarında uzun zamandır kullanılan metaforların eğitim alanında araştırmalara konu olması 1980'lerden sonrası olmuştur (Çelikten, 2006). Eğitim yönetimi, program geliştirme, yaratıcı düşünme gibi eğitimin farklı alanlarında; öğrenciler, öğretmen adayları, öğretmenler, aileler gibi farklı katılımcılarla; denetçi, kimya, küresel ısınma, bilgisayar gibi pek çok farklı konuya ilişkin yapılan çalışmalarda metaforlar aracılığıyla ele alınan kavramların insanlar tarafından algılanma şekli ortaya konmaya çalışılmıştır (Anılan, 2017; Arslan & Bayrakçı, 2006; Ateş & Karatepe, 2013; Büyükalan Filiz & Türkmenli, 2019; Döş, 2010). Özel eğitim alan yazınında ise özel gereksinimli öğrencilerle çalışan öğretmenler, öğretmen adaylarının yaşamış oldukları deneyimlerin ve sorunların belirlenmesine yönelik çeşitli çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin Impecoven Lind (2004), öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik algılarını araştırmayı ve öğretmen yetiştiren kurumlara öğretmen adaylarını farklı bir grup öğrenci ile çalışmaya daha iyi hazırlamalarına yardımcı bilgiler sağlamayı amaçlamıştır. Öğretmen adaylarının alan deneyimi kazandıkları okul kademesine göre gruplar arasında farklılıklar görülse de araştırma sonuçları öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere karşı algılarının oldukça pozitif olduğunu göstermiştir.

Shippen vd. (2005), özel eğitime giriş kursuna katılan öğretmen adaylarının genel eğitim ortamlarındaki özel gereksinimli öğrencilere hizmet etme konusunda kursa başlamadan önce ve kursu tamamladıktan sonraki algılarını karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonuçları özel eğitim kursunun öğretmen adaylarının, genel eğitim ortamlarında özel gereksinimli öğrencilere hizmet etme konusundaki kaygı ve bu durumu kabul etmeme düzeylerini önemli ölçüde azalttığını göstermiştir. Al Shammari (2006), OSB olan öğrencilerle çalışan iki öğretmenin tutumlarını incelediği çalışmasında, öğretmenlerin OSB olan öğrencilerin genel özellikleri hakkında sınırlı bilgiye sahip olduklarını, özellikle eğitim sunma konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını ifade ederken; lisans programlarında OSB alanına ilişkin dersler verilmesi ve hizmet-içi eğitimler düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Lian vd. (2008), okul öncesi öğretmenlerin gelişimsel yetersizliği olan çocuklarla çalışmalarına ilişkin yeterliklerini, algılarını ve ihtiyaçlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin sınıflarında gelişimsel yetersizliği olan çocuklarla öğretim yapmaya ilişkin kendilerini yetersiz bulduklarını; ancak onların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin destekleyici tutum içinde

olduklarını göstermektedir. Syriopoulou ve diğerleri (2012) ise OSB alanında çalışan öğretmenlerin bu çocuklarla çalışmalarına yönelik algılarını inceledikleri çalışmalarında, öğretmenlerin çalıştıkları çocuklar hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarının yanı sıra OSB olan çocuklarla çalışma deneyimlerinin, onlarla etkili çalışmalarına fırsat sunması yönüyle olumlu izlenimler geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

Türkiye’de ise öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere ilişkin var olan algı ve tutumlarını belirlemeye yönelik yapılmış sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Örneğin Güleç Aslan (2014) Zihin Engelliler Öğretmenliği Programı son sınıf öğrencilerinin OSB olan öğrencilerle çalışmaya ilişkin deneyim ve algılarını incelediği çalışmasında, son sınıf öğrencilerinin sahip olduğu deneyimler doğrultusunda bir öğretmen olarak OSB olan öğrencilerle çalışmanın zor olmasının yanı sıra birçok olumlu özelliğe sahip bir meslek olarak algıladıklarını belirtmiştir. Bir başka çalışmada Tortop vd. (2015), Okul Öncesi, Sınıf, Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının zihin yetersizliği olan birey kavramına ilişkin algılarını ortaya koymayı hedefledikleri çalışmalarında, öğretmen adaylarının zihin yetersizliği olan bireylere yönelik algılarında farklı ve yanlış anlamalar olduğunu ifade ederken üzerinde en fazla durulan temanın “yaşamak için başkalarına muhtaç olma” durumu olduğunu belirtmişlerdir. Dayı, Açıkgöz ve Elçi (2020) ise Güzel Sanatlar Eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik geliştirdikleri metaforları belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında, öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik algılarının genelde olumlu olduğu ve bu öğrenciler için en çok “çiçek” ve “herkes” metaforlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Özel gereksinimli öğrencilerle çalışmaya aday öğretmenlerin öğrencilere yönelik duygu, düşünce ve görüşleri hangi kademe de olursa olsun ileride çalışacakları öğrencilere yönelik algılarını, yaklaşımlarını ve sunulacak eğitim öğretim hizmetlerini etkileyebilmektedir (Heward vd., 2017). Bu doğrultuda alanyazında yürütülen araştırmalarda daha çok özel gereksinimli öğrencilere yönelik algıların, deneyimlerin ve sorunların betimlenmesine odaklanıldığı görülmektedir. Ancak, henüz YİO olan bireylere ilişkin öğretmen adaylarının algılarını araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. YİO, temelde OSB özellikleri gösteren ancak IQ puanı normal ve/ya normalin üstünde olan ve beceri seviyeleri yüksek OSB olan bireyleri anlatmak amacı ile kullanılan resmi olmayan bir terimdir (Frith, 2004; Korkmaz, 2019). Çoğunlukla Asperger Sendromu (AS) ile karıştırılan ve birbirlerinin yerine kullanılan bu bozukluğun AS ile arasındaki ayrıma ilişkin tanısal ikilemler ve buna yönelik tartışmalar halen devam etmektedir (Kasari & Rotheram Fuller, 2005; Myles, 2004; Yorbık vd., 2000). Bu nedenle bireysel özellikleri ve eğitim gereksinimleri açısından diğer yetersizlik gruplarından ve akranlarından farklılık gösteren YİO bireylere yönelik özel eğitim öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının algılarını belirlemek önemlidir. Dolayısıyla özel eğitim öğretmenliği bölümünde ilk kez bir seçmeli ders

olarak açılan Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi dersi kapsamında elde edilecek bulguların öğretmen adaylarının YİO kavramına ilişkin algılarını yansıtarak bu veriler temelinde alanyazına yeni bilgiler sağlaması yönünde farklı bir bakış açısı kazandırabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte YİO olan bireylerin onlarla çalışmaya aday öğretmenler tarafından nasıl algılandığının ve bu bireylere yükledikleri anlamların bilinmesinin bu dersin içeriğinde gerekli değişiklik ve uyarlamaların yapılabilmesine zemin hazırlaması açısından yol gösterici olabilmesi beklenmektedir.

Bu araştırmada özel eğitim öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının YİO olan bireylere yönelik geliştirmiş oldukları metaforları belirlemek amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Özel eğitim öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının YİO olan bireylere yönelik geliştirdikleri metaforlar nelerdir?
2. Belirtilen metaforlar ortak özellikleri açısından hangi kategoriler altında toplanmıştır?
3. Belirtilen metaforların gerekçeli açıklamaları nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni, hakkında çok fazla bilgi sahibi olunmayan bir olguya ilişkin bireylerin algılarını ve/veya görüşlerini incelemek, betimlemek ve yorumlamak amacıyla gerçekleştirilen bir araştırma deseni (Gay vd., 2012). Bu deseni kullanan araştırmacılar daha çok katılımcıların kişisel deneyimleri, algıları ve olaylara yükledikleri anlamlarla ilgilendirirler. Bu çalışmada ise öğretmen adaylarının YİO olan bireylere yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla ortaya konması amaçlandığı için fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını, 2019-2020 eğitim öğretim yılının güz döneminde İç Anadolu'da yer alan bir üniversitenin eğitim fakültesi özel eğitim öğretmenliği bölümünde ilk kez açılan Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi seçmeli dersini alan 25 lisans öğrencisinden çalışma hakkında bilgilendirme yapılmasının ardından gönüllü onam formunu imzalayan 23 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcılar, çalışılan konuya ilişkin daha derinlemesine zengin bilgi sunabilecek kişilerin seçiminin hedeflendiği kolay ulaşılabilir örnekleme ile belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleme, amaçlı örneklem yöntemlerinden biridir (Creswell & Poth, 2016). Araştırma katılımcılarının kişisel bilgileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcılara İlişkin Kişisel Bilgiler

Özellik		N
Cinsiyet	Kadın	15
	Erkek	7
	Belirtilmeyen	1
	Σ	23
Yaş Aralığı	21-25	14
	26-33	8
	Belirtilmeyen	1
	Σ	23
Sınıf Düzeyi	4	21
	3	2
	Σ	23

Tablo 1'e göre katılımcıların çoğunun kadın olduğu, yaşlarının 21 ile 33 arasında değiştiği ve ikisi dışında tamamının 4. sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir. İki öğrenci üçüncü sınıf olmasına rağmen bu dersi üstten almaktadır.

Verilerin Toplanması

Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi dersi, araştırmacı tarafından konu anlatımı, tartışma ve sorularla yüz yüze eğitim şeklinde yürütülmüştür. Ders kapsamında öğretmen adayları, haftalık okumalarını yaparak ve 18 yaşındaki YİO'li bir gencin sosyalleşme çabalarının konu edildiği bir diziyi (Atipik [Atypical]) izleyerek derse katılmıştır. Dönem içerisinde iki kez farklı çocuklar ve üstün yetenek konusunda bir uzman ile YİO tanısı olan bir ilkökul öğrencisi davetli konuşmacı olarak derse katılarak deneyimlerini paylaşmıştır. OSB alanında uygulama ve araştırma yapma konularında oldukça deneyimli olan araştırmacı, beş yıldır aynı alanda lisans dersi okutmaktadır.

Katılımcıların YİO olan bireylere ilişkin algılarına yönelik veriler, metafor tekniği kullanılarak açık uçlu bir form ile toplanmıştır. Bu form iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyini belirlemeye yönelik betimsel bilgiler yer alırken; ikinci bölümünde katılımcıların bu bireylere ilişkin metaforları belirlemeye yönelik “Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireyler benim için gibidir; çünkü dir.” cümlesi yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan bu cümle, metaforik algıları belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda kullanılan kalıp bir ifadedir. Bu kalıp ifadede kullanılan “gibi” edatı benzetme yapılması, “çünkü” bağlacı yapılan benzetmenin hangi anlamda kullanıldığını mantıklı bir gerekçeye dayandırarak açıklanması amacıyla kullanılmaktadır (Saban, 2008; Yıldırım & Şimşek, 2013). Dolayısıyla, bu çalışmada kalıp ifadede herhangi bir değişiklik yapılmadan aynen kullanılmıştır.

Katılımcılara form dağıtılmadan önce metaforun anlamı ile kullanımına ilişkin kısa açıklamalar yapılmıştır. Daha sonra formun doldurulmasına yönelik birkaç örnek verilmiştir. Ardından YİO olan bireylere ilişkin düşünceleri doğrultusunda tek bir metafora yoğunlaşarak formda yer alan cümleyi tamamlamaları istenmiştir. Araştırma

amacının, öğretmen adaylarının almış oldukları derse konu olan YİO olan bireylere ilişkin algılarını belirlemek olması nedeniyle, veriler eğitim-öğretim yılının son haftasında toplanmıştır. Kendilerine herhangi bir süre beyan edilmeyen katılımcılar, formları 15 dakikada doldurmuşlardır. Araştırmanın temel veri kaynağını yazılı olarak yapılan açıklamaların yer aldığı bu dokümanlar oluşturmaktadır.

Öğretmen adaylarının YİO olan bireylere yönelik ilk izlenimlerini belirlemek üzere eğitim-öğretim yılının ilk haftasında öğretmen adaylarına “YİO olan bireyler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce onlar dünyayı nasıl algılıyordu?” sorusu sorularak düşüncelerini yazılı olarak birkaç cümle ile ifade etmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarının düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmelerini sağlamak amacıyla kendilerine kişisel bilgilerin yazılmasına gerek olmadığı ifade edilmiştir. Katılımcılar, ilk izlenim niteliği taşıyan düşüncelerini yaklaşık 10-12 dakikada yazarak teslim etmişlerdir. Dönem başında toplanan bu veriler, temel veri kaynağını desteklemek üzere kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarından toplanan veriler, içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde ilk olarak elde edilen veriler kavramsallaştırılır, ardından kavramsallaştırılan kavramlar mantıklı bir biçimde düzenlenir, daha sonra bu kavramları açıklayan durumlar temalar halinde sunulur ve son olarak temalara ilişkin katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanır (Creswell & Poth, 2016). Araştırma verileri, içerik analizi aşamaları dikkate alınarak ve alan yazında yapılmış benzer çalışmalardan yararlanılarak (örn., Büyükalın Filiz & Türkmeneli, 2019; Dayı, vd., 2020; Ekici, 2016) (i) ayıklama ve numaralandırma, (ii) kodlama, (iii) kategori oluşturma, (iv) geçerliğin ve güvenilirliğin sağlanması ve (v) verilerin yorumlanması olmak üzere beş aşamada analiz edilmiştir.

Ayıklama ve numaralandırma

Verilerin analizine başlamadan önce öğretmen adaylarının doldurdukları formlar, araştırma amacına uygun doldurulup doldurulmaması açısından kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında her bir formdaki ifadeler; metaforların boş bırakılması veya kalıp cümlelerin tamamlanmamış olması, metaforların anlamlı olması, gerekçelerin belirtilen metafora uygun yazılması açısından incelenmiştir. İnceleme sonucunda yalnız bir katılımcının cinsiyetini, bir katılımcının ise yaşını yazmadığı belirlenmiştir. Betimsel bilgilerde yer alan bu eksikliklerin metaforlara ilişkin analiz sürecini etkilemeyeceğine karar verilmesi nedeniyle bu formlar çalışmada kapsam dışı bırakılmamıştır. Ayıklama sonucu tüm formların araştırma amacına uygun doldurulduğunun belirlenmesinin ardından formlar birden başlanarak 23'e kadar numaralandırılarak analizin ilk aşaması tamamlanmıştır.

Kodlama

İkinci aşamada, öncelikle öğretmen adaylarının yazdığı metaforlara ilişkin genel bir izlenim elde edilmesi amacıyla verilerin tamamı dikkatli bir şekilde okunmuştur. Bütün hakkında bir fikir oluşmasının ardından formlarda yer alan metaforlara birden başlanarak numaralar verilmiştir. Bu işlemin sonucunda 20 adet kod ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının geliştirdikleri kodlar ve metaforlar alt alta yazılarak listelenmiştir. Metaforik algıya ilişkin verilerin, araştırmacının baş edebileceği yoğunlukta olması nedeniyle kodlama el ile yapılmıştır.

Kategori oluşturma

Kodlama aşamasında listelenen metaforlar, öncelikle ortak özellikler açısından ele alınmıştır. Ardından bu metaforlar YİO olan bireylerle ilgili vurgu yaptıkları özellikler ve bakış açılarına göre değerlendirilmiştir. Farklı öğretmen adaylarının aynı metaforları kullanmaları durumunda, “çünkü” ile başlayan metaforu açıklama bölümünde yapılan temel vurgu dikkate alınarak aynı algıyı ifade edip etmediklerine karar verilmiştir. Kategoriler belirlenirken ele alınan metaforların tamamı, araştırma amacıyla uyumluluk açısından değerlendirilmiş ve benzerlik gösteren metaforların aynı tema altında toplanmasına özen gösterilmiştir. Bu aşama sonunda metaforları en iyi temsil ettiği düşünülen 7 kategori oluşturulmuştur.

Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması

Araştırmada geçerliği sağlamak için *inandırıcılığı* artırmak amacıyla formların doldurulmasından verilerin analiz edilip yorumlanmasına kadar gerçekleştirilen süreçte birtakım noktalara dikkat edilmiştir. Verilerin toplanması sırasında; (a) veri toplama formları dağıtılmadan önce öğretmen adaylarına çalışma hakkında açıklama yapılması ve metaforun ne anlama geldiği ile ne tür amaçlar için kullanıldığı hakkında bilgiler verilmesi, (b) çalışmaya katılmak isteyip istemediklerinin sorularak katılımcı onayının alınması, (c) bilgilendirilmiş gönüllü onam formunun doldurulması, (d) veri toplama formunu doldurmaları için sınırlayıcı bir süre ifade edilmemesi ve (e) yalnızca kendi düşüncelerini yansıtabilmeleri için birbirlerinden yardım almamaları gerektiği hatırlatılarak bu sırada herhangi bir yönlendirme yapılmamasına özen gösterilmiştir (Creswell & Poth, 2016). Ayrıca dersin araştırmacı tarafından yürütülmesi, araştırmacının katılımcılarla uzun süreli etkileşim içinde olmasını sağlamış ve bu durum çalışmanın inandırıcılığını artırmaya katkıda bulunmuştur (Lincoln & Guba, 1986). Araştırmada *aktarılabiliirliği* artırmak amacıyla verilerin analizi ve sonuçların yorumlanması aşamasında ise; (a) verilerin kodlanması ve analiz sürecinin detaylı biçimde raporlaştırılması, (b) katılımcıların oluşturdukları metaforlara ve açıklamalara ilişkin örnekler belirlenerek bulgular bölümünde yer verilmesi ve (c) ayrıntılı bir literatür taraması yapılarak araştırma sonuçlarının benzer çalışmalarla karşılaştırılarak yorumlanması şeklinde ayrıntılı betimlemeler yapılmıştır (Creswell & Poth, 2016; Lincoln & Guba, 1986). Bu çalışmada yayın yapma ile ilgili etik kurallara uyulmaya dikkat edilmiştir.

Araştırmada güvenilirliği sağlamak amacıyla kodlayıcılar arası güvenilirlik hesaplanmıştır. Bu amaçla kodlama ve kategori oluşturma aşamasında ortaya çıkan kategorilerin öğretmen adaylarının metaforik algılarıyla olan tutarlılığı, nitel araştırma yapma konusunda deneyimli ve OSB alanında çalışmaları olan iki uzman tarafından doğrulanmıştır. Doğrulama, iki uzmanın araştırma verilerini birbirinden bağımsız şekilde kodlayarak kategoriler oluşturmaları ve bu kod ve kategorilerin araştırmacınıninkiyle karşılaştırılması şeklinde yapılmıştır (Creswell & Poth, 2016; Houser, 2015). Bu karşılaştırma sonrasında görüş ayrılıkları ve görüş birliği belirlenerek oluşturulan kod ve kategori listesine son hali verilmiştir. Hesaplama sonucunda araştırmacı ve uzmanlar arasındaki uyum başka bir ifadeyle kodlayıcılar arasındaki güvenilirlik ortalaması %95 olarak bulunmuştur. Diğer taraftan “ÖA₁₂” örneğinde olduğu gibi metaforik algılara katılımcı numarası verilerek bulgular bölümünde ifade edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde öne çıkan metaforlar, frekans değerlerine göre betimsel olarak analiz etmek amacıyla kelime bulutları (Word clouds) kullanılmıştır. Kelime bulutu, metin içinde kullanılan kelimelerin tekrarlanma sıklığına bağlı olarak öne çıkan kelimelerin daha vurgulu ve büyük fontla görselleştirilmesini sağlayan bir görselleştirme tekniğidir (Hunt vd., 2014). Kelime bulutu hazırlanmasında <https://wordart.com/create> programı kullanılmıştır.

Verilerin yorumlanması

Verilerin yorumlanmasında veri analizi aşamasında elde edilen temalar, metaforlar, kategoriler ve gerekçeli ifadeler şekil ve tablolar kullanılarak sunulmuştur. İlgili literatür doğrultusunda elde edilen kategorilerin anlamları yorumlanarak analizin son aşaması tamamlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Katılımcıların YİO olan bireylere yönelik ürettikleri metaforlar ve metaforların oluşturduğu kategoriler, şekil ve tablolar kullanılarak gösterilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle dönem başında toplanan verilere ilişkin temalar ve dönem sonunda toplanan verilere ilişkin üretilen metaforlar görselleştirilmiş, sonra belirlenen kategoriler doğrultusunda katılımcıların kullanım gerekçelerinden alıntılar yapılarak açıklanmıştır. Elde edilen bulgular, amaç sorularının sırasına uygun biçimde ikinci ve üçüncü soru birlikte ele alınarak sunulmuştur.

YİO Olan Bireylere Yönelik İlk İzlenimlere İlişkin Oluşturulan Temalar

Katılımcıların YİO bireylere ilişkin ilk izlenimleri 7 tema altında toplanmış ve bu temalar kullanım sıklıklarına göre kelime bulutu ile görselleştirilmiştir. Şekil 1’de yer alan görsel incelendiğinde, “ karmaşık bir dünya (n=8)” temasının en sık kullanılan tema olduğu görülmektedir. Sıklık açısından karmaşık bir dünya temasını “aşırı hassasiyet gösterme (n=5) ve farklı olma (n=4)” temaları takip etmektedir. Her ne kadar ortaya çıkan temalar somut ve olumlu kavramlarla ifade edilse de temalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların YİO olan bireylere ilişkin dönem

başında daha çok olumsuz düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların bu bireylerin OSB'nin temel özelliklerinden kaynaklı daha çok yaşayabilecekleri sorunlara odaklandıkları ve kaygı, endişe ve korku gibi olumsuz duygularla ilişkilendirdikleri söylenebilir.

Şekil 1. Katılımcıların YİO olan bireylere yönelik temalara ait kelime bulutu.

YİO Olan Bireylere Yönelik Geliştirilen Metaforlar

Katılımcılar, YİO bireylere ilişkin toplam 20 metafor üretmişlerdir. Üretilen bu metaforlar, kullanım yoğunluklarına göre kelime bulutu aracılığıyla görselleştirilmiştir. Bu görsel Şekil 2’de yer almaktadır. Şekil 2 incelendiğinde, en fazla kullanılan metaforun “kar tanesi (n=3)” olduğu anlaşılmaktadır. Sıklık açısından diğer metaforların birer kez kullanıldığı belirlenmiştir. Üretilen metaforların tamamının somut ve olumlu kavramlarla ifade edildiği görülmektedir. Bununla birlikte bu metaforlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların YİO bireyleri gizemli ve keşfedilmesi çaba gerektiren sırlarla ilişkilendirdikleri söylenebilir.

Katılımcılar tarafından üretilen ve yedi kategoride toplanan metaforlar, ilgili kategori altında listelenerek tablolarda gösterilmiştir. Tablolarda ayrıca öğrencilerin ürettiği metafora ilişkin açıklamalara da doğrudan yer verilmiştir. Katılımcıların “gizemli ve keşfedilmeyi bekleyen” kategorisine yönelik görüşlerini örnekleyen ifadeler Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2.

Gizemli ve Keşfedilmeyi Bekleyen Kategorisine Ait Metaforlar ve Açıklama Örnekleri

Metafor Adı	Açıklama Örnekleri
Film	“...Nasıl film izledikçe yeni bir şeyler görüyorsak Y.İ.O bireyleri de tanıdıkça hiç bilmediğimiz özellikleri ile karşılaşırız (ÖA ₃).”
Uzay	“Keşfettikçe daha gizemli yönleri ortaya çıkar (ÖA ₄).”
Dolap	“Rengarenk kişilikleri var... ve onları tanıdıkça, içini görebildikçe anlayabiliyoruz (ÖA ₅).”
Farklı Dilde Kitaplar	“... anlayabilmek için onların dilini keşfetmek gerekiyor. Onu keşfettikten sonra da tıpkı sürükleyici bir kitap gibi okuyarak bambaşka bir dünyaya göz atılabiliyor (ÖA ₈).”
Senelerce Açılmayı Bekleyen Sandıklar	“Uzun süre yetersizliklerine odaklanıldığı için içlerindeki cevher(ler) ortaya çıkamıyor olabilir (ÖA ₁₅).”
Deniz	“Keşfetmeye başlamadan dümdüz ve aynı görünür. Ancak içine girdikçe güzellikleri, farklılıkları görülür ... (ÖA ₁₇).”
Kasa	“Bir anahtara ihtiyaç vardır kasayı açıp içindekilere ulaşabilmek için. YİO bireyler de dışarıdan düz, ulaşamaz gözükebilirler ancak gerekli eğitimle onların içine ulaşabiliriz... (ÖA ₁₈).”
Keşfedilmemiş Gezegen	“Varlığı belli olup içinde ne olduğunu bilmiyoruz. ... keşfettikçe yeni şeyler öğreniriz. Farklı güzellikler ve zorluklarla karşılaşırız (ÖA ₂₀).”

En çok metafor içeren kategori, sekiz metaforla gizemli ve keşfedilmeyi bekleyendir. Bu kategori, YİO olan bireylerin bilinmeyen özelliklerini ortaya çıkarma veya gizemli yönleri hakkında daha fazla bilgi edinme gibi özelliklerine odaklanan öğrenci ifadelerinden oluşmaktadır. Katılımcıların “çaba gerektiren” kategorisine yönelik görüşlerine ilişkin örnekler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3.

Çaba Gerektiren Kategorisine Ait Metaforlar ve Açıklama Örnekleri

Metafor Adı	Açıklama Örnekleri
Çiçek	“Siz bu çiçeği suladıkça, güneşlenmesini sağladıkça, emek verdikçe bu çiçek açacaktır. Etrafına güzel kokular salacaktır (ÖA ₁).”
Balon	“Potansiyelleri var, bir şeyler vererek onların gerçek performansını yakalamalarını destekleyebiliriz (ÖA ₁₀).”
Labirent	“Onları tanımak için her yol denenmeli ve tecrübe edinmelidir (ÖA ₁₄).”
Fabrika	“Nasıl ki fabrikada çalıştıkça deneyim kazanırsın ve belli bir düzeye ulaşırsın, uzmanlaşırsın. ... YİO çocuklarla çalıştıkça deneyim sahibi oluruz ve yeni şeyler öğreniriz. Tıpkı fabrikaya gelen yeni ürünler gibi (ÖA ₁₆).”
Kömürün İçindeki Elmas	“İlk başta dikkat çekmez, topluma katılımları olsun etkileşimleri olsun azdır. Oysa daha çok tanınsalar, eğitimleri daha sistemli olsa onlar da çok değerlidirler. İşlendikçe değerleri artar (ÖA ₁₉).”

Çaba gerektiren kategorisinin altında beş metafor bulunmaktadır. Bu kategori, YİO olan bireylerin eğitimlerinin özveri, emek ve çaba gerektirdiğini düşünen öğrenci ifadelerinden oluşmaktadır. Katılımcıların “farklı olan” kategorisine yönelik görüşlerine ilişkin örnekler Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4.

Farklı Olan Kategorisine Ait Metaforlar ve Açıklama Örnekleri

Metafor Adı	Açıklama Örnekleri
Kar Tanesi	“Aynı tanıda olsalar da hepsi birbirinden farklıdır (ÖA ₇).” “... Dünya üzerinde kaç milyon Y.İ.O birey varsa hepsi birbirinden farklıdır. Hepsinin iç dünyası farklı. Dış dünyayı da farklı görürler (ÖA ₁₃).”
Dolap	“Rengarenk kişilikleri var. Hepsi birbirinden farklı ve onları tanıdıkça, içini görebildikçe anlayabiliyoruz (ÖA ₅).”
Gökkuşuğu	“Bu bireyler otizmden etkilenmenin yanında otizmin kendilerine birtakım alanda üstün olmalarını

sağlamaktadır. Aynı gökkuşağındaki renkler gibi bu bireyler de harmanlanarak kendilerinde bir takım farklı özellikler taşırlar (ÖA₁₂).”

Farklı olan kategorisinin altında üç metafor bulunmaktadır. Kar tanesi metaforu üç öğrenci tarafından kullanılmıştır. Bu kategori, YİO olan bireylerin her birinin farklı olduğunu düşünen öğrenci ifadelerinden oluşmaktadır. Katılımcıların “özel olan” kategorisine yönelik görüşlerine ilişkin örnekler Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5.
Özel Olan Kategorisine Ait Metaforlar ve Açıklama Örnekleri

Metafor Adı	Açıklama Örnekleri
Ekosistem	“İşleyen bir sistem vardır. Fakat işleyiş hakkında yeterince bilgiye ancak yeterli düzeyde bilgi sahibi olanlar sahip olabilir (ÖA ₂₁).”
Ateş Böceği	“Dünyada sadece soğuk ışık ateş böceğinde vardır. Ateş böceği gibi YİO bireyler kendi yaşam alanlarında, dünyalarında ışıklanıp ses çıkarırlar. Sosyal yaşamda soğuk ışık etkindir. İletişim başlatma, sürdürme gibi becerilerde güçlük yaşadıkları için (ÖA ₂₂).”
Kitabe	“Herhangi bir dilbilimci tarafından dilinin çözülmesini, yazılan yazının çözülmesini bekler ve başkaları tarafından okunmaz, anlaşılmazlar (ÖA ₂₃).”

Özel olan kategorisinin altında üç metafor bulunmaktadır. Bu kategori, YİO bireylerin diğerlerinden ayrılmasını sağlayan ayırt edici özelliklerine vurgu yapan öğrenci ifadelerinden oluşmaktadır. Katılımcıların “ faydalı olan” ve “empati gerektiren” kategorisine yönelik görüşleri Tablo 6’da örneklendirilmektedir.

Tablo 6.
Faydalı Olan ve Empati Gerektiren Kategorilerine Ait Metaforlar ve Açıklama Örnekleri

Metafor Adı	Açıklama Örnekleri
İlaç	“İhtiyaç duyulduğu ve gerektiği anlarda dozunda alındığında iyileştirir (ÖA ₁₁).”
Yağmur	“Şemsiyeni kapatmazsan onlardan etkilenip bazı güzellikleri göremezsin. Şemsiyeni kapatırsan onlarla birlikte ıslanıp onlara eşlik edersin (ÖA ₆).”

Faydalı olan ve empati gerektiren kategorisinin altında birer metafor bulunması nedeniyle aynı tabloda gösterilmiştir. İlk metafor faydalı olan, ikinci metafor empati gerektiren kategorisine aittir. Bu kategori, YİO olan bireylerin OSB’den etkilenme

düzeylerini azaltmak veya etkisini en aza indirmek için türlü yollar olduğuna ve YİO olan bireyleri anlamının en iyi yolunun benzer duyguları hissetmenin önemli olduğuna vurgu yapan birer öğrenci ifadesinden oluşmaktadır. Katılımcıların “önyargılı olan” kategorisine yönelik görüşlerine ilişkin örnek ise Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7.
Önyargılı Olan Kategorisine Ait Metafor ve Açıklama Örneği

Metafor Adı	Açıklama Örneği
Özensiz Paketlenmiş Hediye Kutusu	“İlk bakış, ilk yargı ve düşünceler olumsuz olur ama tanıdıkça özensiz paketi açtıktan ve içindekileri anlamaya başladıktan sonra işler değişir. Görüntüsü, kalıplar, yargılar içindekini keşfetmeyi engellememeli (ÖA19).”

Önyargılı olan kategorisinin altında bir metafor bulunmaktadır. Bu kategori, YİO olan bireylerle ilgili olarak görünüşe aldanarak olumlu veya olumsuz kararların peşinen verilmemesi gerektiğini ifade eden bir katılımcı açıklamasından oluşmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Özel eğitim öğretmenliği bölümüne devam eden öğretmen adaylarının YİO olan bireylere yönelik geliştirmiş oldukları metaforların belirlemesinin amaçlandığı bu araştırmada, katılımcıların dönem başında YİO olan bireylere ilişkin daha çok olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olduğu görülürken dönem sonunda bu duygu ve düşüncelerinin olumlu yönde değiştiği dikkat çekmektedir. Katılımcıların YİO olan bireylere ilişkin ilk izlenimlerinin dönem başında üretilen metafor sayısını sınırlarken (7 metafor) dönem sonunda algılarında meydana gelen değişimin üretilen metafor sayısını ve çeşitliliğini artırdığı (20 metafor) söylenebilir. İlk izlenimlerin olumsuz olmasından katılımcıların daha önce doğrudan YİO olan bireylere yönelik ders almamış olmalarından, bu bireylere ilişkin deneyimlerinin olmamasından ve lisans eğitiminde almış oldukları seçmeli derslerinin daha çok OSB’den orta ve ağır düzeyde etkilenmiş bireylere yönelik olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Dönem sonundaki algıların olumlu yönde değişmesi ise alınan bu seçmeli dersin olumlu bir çıktısı olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların algılarında meydana gelen bu değişimin, Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu Eğitimi dersinin farklı üniversitelerin özel eğitim öğretmenliği bölümü seçmeli ders havuzuna girmesine yönelik bir adım olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların YİO olan bireylere yönelik “Gizemli ve Keşfedilmeyi Bekleyen”, “Çaba Gerektiren”, “Farklı Olan”, “Özel Olan”, “Empati Gerektiren” ve “Önyargılı Olan” olmak üzere yedi kategoride 20 metafor ürettiği görülmüştür. Kategoriler bağlamında üretilen metaforlar incelendiğinde ise öğretmen

adaylarının YİO olan bireyleri “film, uzay, senelerce açılmayı bekleyen sandık, keşfedilmemiş gezegen, labirent ve kömürün içindeki elmas” olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Öğretmen adayları tarafından üretilen metaforların büyük çoğunluğu (n=20), bir kez yazılmıştır. Bu bulgu bir taraftan algı, tutum, inanç ve geçmiş tecrübe gibi bireysel deneyimlerin farklı metaforların oluşturulmasında önemli bir etken olduğunu (Aunusson, 2002; Cisek, 1999; Ekici, 2016) ortaya koyarken diğer taraftan üzerinde durulan kavrama yönelik perspektiflerinin oldukça geniş olduğunu göstermektedir. Bu durum ilk kez böyle bir ders alan ve daha önce söz konusu öğrenci grubu ile karşılaşmamış olan öğretmen adaylarının bireysel deneyimlerinin ve yaratıcılıklarının zengin olduğunu düşündürmektedir.

Öğretmen adaylarının üretmiş oldukları metaforlar, anlamlarına göre incelendiğinde metaforların tamamının olumlu olduğu görülmektedir. Gizemli ve keşfedilmeyi bekleyen ile çaba gerektiren kategorisi ise en fazla metafor üretilen kategoridir. Bu kategoriler ve gerekçeleri değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının YİO olan bireylerin bilinmeyen özelliklerini ortaya çıkarma veya açıklanamayan/çözölemeyen yönleri hakkında daha fazla bilgi edinme gibi güçlü özelliklerine odaklanmalarının yanı sıra bu bireylerin eğitimlerinin özveri, emek ve çaba gerektirdiğine, özellikle performanslarının ortaya çıkarılmasında eğitimin kilit nokta olduğuna vurgu yaptıkları söylenebilir. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların okuldaki ve okul sonrasındaki başarısı üzerinde farklılıklarının olumlu algılanması kadar bu farklılıklara duyarlı eğitim sunulmasının önemli bir etkiye sahip olduğu düşünüldüğünde (Heward vd., 2017), öğretmen adaylarının bu temel iki noktanın farkında olması kadar dönem başında sahip oldukları olumsuz duygu ve düşüncelerinin dönem sonunda istisnasız olumlu yönde değişmiş olması oldukça sevindiricidir.

Alan yazında YİO olan bireyler hakkında metaforik algıyı değerlendiren bir araştırmaya rastlanmamakla birlikte farklı bölümlerde okuyan öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrenciler hakkında metaforik algılarına yönelik yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları genel olarak, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere ilişkin geliştirdikleri metaforların belirlenmesinin amaçlandığı (Dayı vd., 2020), OSB alanında görev yapan uygulamacıların OSB olan çocuklarla çalışmaya ilişkin deneyimlerinin ve algılarının incelendiği (Syriopoulou Delli vd., 2012) ve öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik algılarının belirlendiği (Impacoven Lind, 2004) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak, farklı bölüm ve farklı kademelerde öğrenim gören öğretmen adaylarının zihin yetersizliği olan bireye yönelik algılarının belirlendiği bir araştırmada (Tortop vd., 2015) ortaya çıkan olumsuz tutumlardan ise farklılık göstermektedir. Araştırma katılımcılarının YİO olan bireylere yönelik algılarının genel olarak alan yazınla tutarlı olması ve bu bireylere ilişkin algılarını betimlerken olumlu ifadeler kullanmaları, öğretmen adaylarının bu bireylere sunacakları eğitimden memnuniyet duyabileceklerini akla getirmektedir. Dolayısıyla, öğretmen adaylarının hizmet sunacakları YİO olan bireylerde olumlu

eğitsel çıktılarının söz konusu olabileceği hakkında ipuçları vermesi açısından bulgular önemlidir.

Katılımcıların YİO olan bireylere yönelik metaforik algıları kapsamında üzerinde durulması gereken bir diğer bulgu, ilk bakışta birbirine zıt gibi görünen ancak gerekçeleri incelendiğinde özünde olumlu ifadeler bulunan “empati gerektiren ve önyargılı olan” kategorileridir. Öğretmen adayları empati gerektiren kategorisinde “yağmur” metaforu ile YİO olan bireyleri anlamının en iyi yolunun benzer duyguları hissetmenin önemine vurgu yaparken önyargılı olan kategorisinde “özensiz paketlenmiş hediye kutusu” metaforu ile YİO olan bireylerle ilgili görüşe aldanarak olumlu veya olumsuz kararların peşinen verilmemesi gerektiğini, olumsuz düşüncelere dayalı verilen ilk yargı ile hediye kutusunun özensiz paketlenmesi arasında bir ilişki kurdukları; önyargıdan kurtulup paketin açılmasıyla var olduğu bilinmeyen şeylerin ortaya çıkarılması ve gizli kalan şeyler hakkında daha ayrıntılı bilgi edinilmesi ile hediye kutusunu ilişkilendirdikleri görülmektedir. Dolayısıyla bu metaforlar öğretmen adaylarının YİO olan bireylere karşı olumlu ve bir o kadar da duyarlı olduklarını bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu olumlu tutumların aksine alanyazında bireylerin yaşamının ve toplumsal geleceğin şekillenmesinde öncelikli role sahip öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere karşı tutumların belirlendiği araştırma bulgularının, öğretmenlerin bu bireylere yönelik tutumlarının sanıldığından aksine daha çok olumsuz olması düşündürücüdür (Çolak & Çetin, 2014; Heward vd., 2017; Özyürek, 2013; Uçuş, 2016; Yaralı, 2015). Mikro düzeyde kişisel önyargıların değiştirilerek makro düzeyde toplumsal önyargıların kırılmasında, öğretmenler kadar geleceğin öğretmenlerinin algıları da eğitim sırasında öğrencilerine yaklaşımları ile sunacakları eğitim-öğretim hizmetlerinin niteliklerini etkilemesi bakımından oldukça önemlidir. Her ne kadar öğretmen adaylarının olumlu bir metaforik algıya sahip olmalarının özel eğitim öğretmenliği bölümü öğrencisi olmalarından kaynaklanmış olabileceği akla gelse de bu bulgunun algı ve tutum çalışma alan yazınına veri sağlaması açısından katkı sağlayacağı söylenebilir.

Üretilen metaforlar bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde ise öğretmen adaylarının YİO olan bireylere ilişkin algılarında, daha çok bu bireylerin genel özellikleri ile eğitimin önemi boyutuna ilişkin vurgu yaptıkları söylenebilir. Bu bağlamda bu bireyler için uygulama, değerlendirme, farklı öğrenme-öğretme yaklaşımları, aile katılımı gibi diğer önemli konulara değinilmemiş olması göze çarpmaktadır. Bu konulara ilişkin öğretmen adaylarının henüz uygulama boyutunda YİO olan bireylere ilişkin hiç gözlem yapma ve uygulama deneyimine sahip olmamaları ile öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında OSB olan çocuklar ve farklı tanıya sahip çocuklarla okullarda öğretmenlik uygulamasına yeni başlamış olmaları durumlarının algılarını etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Nitekim Uçuş (2016), sınıf ve okul öncesi öğretmenliği bölümlerine devam eden öğretmen adaylarının “Özel Eğitim” kavramına ilişkin algılarını metaforlar kullanarak belirlemeye çalıştığı araştırmasında, öğretmen adaylarının yeterli gözlem yapma ve uygulama deneyimi olmadığı için özel eğitimi daha çok genel ilkeler çerçevesinde algılamakta ve uygulama ve

değerlendirme boyutuna çok fazla değinmediklerinin belirtilmesi yönüyle bu çalışmanın sonuçları benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak, özel eğitimle ilgili farklı alanlarda uzmanlaşmaya olanak tanıyan yeni programda OSB alanında uzmanlaşmaya çalışan öğretmen adaylarının programda ilk kez açılan alan seçmeli dersle ilişkin ürettikleri metaforlara odaklanan bu çalışmanın bulguları, dersi alan öğretmen adaylarının YİO olan bireylere yönelik algılarından bir kesit sunmuştur. Katılımcıların YİO olan bireylere yönelik algıları ve mesleki bilgileriyle ilgili mevcut duruma ilişkin de birtakım bilgiler sağlamıştır. YİO olan bireylerin de dahil olduğu spektrumda yer alan bireylerle çalışacak öğretmen adaylarının nitelikleri ve mesleki yeterlikleri önemli değişkenler arasında yer aldığından (Boutot & Hume, 2012; Güleç Aslan, 2017; Mehrenberg, 2013) öğretmen adaylarının YİO olan bireylere ilişkin algılarını ortaya koyan metaforların incelenerek bu konudaki mevcut durumların betimlendiği bu tür araştırmalar önemlidir. Bu araştırmanın, çalışmaya gönüllü katılan öğretmen adaylarının YİO olan bireylere ilişkin algılarını ve mevcut durumlarını ortaya koyan ilk araştırma olması yönüyle nitel araştırma alan yazınına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, bu araştırmanın, YİO olan bireylere eğitim sunacak öğretmen adaylarının bakış açısından bir kesit içermesinin, OSB alanında uzmanlaşma olanağı tanıyan farklı üniversitelerin özel eğitim öğretmenliği programlarında yer alan seçmeli ders havuzunun çeşitlendirilmesi yönünde bir adım olabilmesi umulmaktadır. Bu çalışmanın bulguları değerlendirilirken çalışmanın bir özel eğitim öğretmenliği programındaki ilgili alan seçmeli dersi alan gönüllü 23 öğretmen adayından metafor tekniği ile toplanan verilerle sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırma katılımcılarının YİO olan bireylere yönelik algıları kapsamındaki bulgulara dayalı bazı önerilerde bulunulabilir. Uygulamaya yönelik olarak, YİO olan bireylere eğitim sunacak öğretmen adaylarının mezun olmadan önce mümkün olduğu kadar fazla sayıda ve farklı içerikte OSB alanında seçmeli ders alarak hizmet öncesi mesleki bilgilerini artırarak kendilerini geliştirmeleri yönünde motive edilebilir. İleri araştırmalara ilişkin; (a) görüşme, gözlem gibi veri toplama araçları kullanılarak öğretmen adaylarının YİO olan bireylerle ilgili ayrıntılı bilgilerin elde edilebileceği çalışmalar planlanabilir, (b) OSB alanında uzmanlaşma olanağı sunan farklı üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adaylarının da katılacağı katılımcı sayısının daha fazla olduğu nitel araştırmalar gerçekleştirilebilir ve son olarak (c) farklı üniversitelerde özel eğitim öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının YİO olan bireylere ilişkin algılarının karşılaştırılabileceği araştırmalar yürütülebilir.

Çıkar Çatışması ve Etik Bildirimi

Çalışmada çıkar çatışmasına yol açacak herhangi bir husus bulunmadığını ve araştırmanın tüm süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan ederim.

Kaynakça

- Al-Shammari, L. (2006). Special education teachers' attitudes toward autistic students in the autism school in the state of Kuwait: A case study. *Journal of Instructional Psychology*, 33(3), 170-178.
- Aubusson, P. (2002). Using metaphor to make sense and build theory in qualitative analysis. *The Qualitative Report*, 7(4), 1-14.
- Anılan, B. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının kimya kavramına ilişkin metaforik algıları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 7-27. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.5c2s1m>
- Arslan, M. M., & Bayrakçı, M (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 35(171), 100-108.
- Ateş, M., & Karatepe, A (2013). Üniversite öğrencilerinin “küresel ısınma” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(27), 221-241.
- Boutot, E. A., & Hume, K. (2012). Beyond time and time table: Today's applied behavior analysis for students with autism. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 47(1), 23-38.
- Büyükalan Filiz, S., & Türkmenli, A. (2019). Yaygın eğitim kurslarına katılan kursiyerlerin resim yapmaya ilişkin metaforik algıları. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 375-389.
- Cerit, Y. (2008). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin müdür kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 3-13.
- Cisek, P. (1999). Beyond the computer metaphor: Behaviour as interaction. *Journal of Consciousness Studies*, 6(11-12), 125-42.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Sage publications.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(21), 269-183.
- Çolak, M., & Çetin, C. (2014). Öğretmenlerin engelliliğe yönelik tutumları üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), 191-211.
- Dayı, E., Açıkgöz, G., & Elçi, A. N. (2020). Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü öğretmen adaylarının engelli öğrencilere yönelik metaforik algıları (Gazi Üniversitesi Örneği). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(1), 95-122. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.616520>

- Döş, İ. (2010). Aday öğretmenlerin müfettişlik kavramına ilişkin metafor algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 607-629.
- Ekici, G. (2016). Öğretmen adaylarının "Bilgisayar" kavramına ilişkin metaforik algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 755-781.
- Frith, C. (2004). Is autism a disconnection disorder? *The Lancet Neurology*, 3(10), 577. [https://doi.org/10.1016/S1474-4422\(04\)00875-0](https://doi.org/10.1016/S1474-4422(04)00875-0)
- Gay, L. R., Mills, G. E., & Airasian, P. (2012). *Educational research: Competencies for analysis and applications* (10th ed). Pearson Education, Inc.
- Güleç Aslan, Y. (2017). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerle çalışan eğitimcilerin uygulamalı davranış analizine yönelik algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32(4), 1013-1032. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2017027228>
- Güleç Aslan, Y. (2014). Zihni engelliler öğretmenliği programındaki öğretmen adaylarının otizm spektrum bozukluğuna ilişkin deneyim ve algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 869-896.
- Heward, W. L., Alber Morgan, S., & Konrad, M. (2017). *Revel for exceptional children: An introduction to special education with loose-leaf version*. Pearson.
- Houser, J. (2015). *Nursing research: Reading, using, and creating evidence*. (3rd ed.). Jones and Bartlett Learning.
- Hunt, C. A., Gao, J., & Xue, L. (2014). A visual analysis of trends in the titles and keywords of top-ranked tourism journals. *Current Issues in Tourism*, 17(10), 849-855.
- Impecoven Lind, L. S. (2004). *Preservice teachers' perceptions of students with disabilities* [Unpublished dissertation, Iowa State University]. <https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1798&context=rtd>
- Kasari, C., & Rotheram-Fuller, E. (2005). Current trends in psychological research on children with high-functioning autism and Asperger disorder. *Current Opinion in Psychiatry*, 18(5), 497-501. <https://doi.org/10.1097/01.yco.0000179486.47144.61>
- Korkmaz, B. (2019). *Yüksek işlevli otizm Asperger sendromu*. Aba yayını.
- Lian, W. B., Ho, S.K.Y., Choo, S.H.T., Chan, D.K.L., Yeo, C. L., Ho, L. Y. (2008). Pre-school teachers' knowledge, attitudes and practices on childhood developmental and behavioral disorders in Singapore. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 44(4), 187-194. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1754.2007.01231.x>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New Directions for Program Evaluation*, 1986(30), 73-84. <https://doi.org/10.1002/ev.1427>

- Mehrenberg, R. L. (2013). Red tape and green teachers: The impact of paperwork on novice special education teachers. *International Journal of Special Education*, 28(1), 1-9.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Myles, B. S. (2004). An overview of asperger syndrome. J. E. Baker (Ed.), *Social Skills Training* (pp. 9-15). Autism Asperger Publishing Co.
- Özyürek, M. (2013). *Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi*. Kök Yayıncılık.
- Rızvanoğlu, K. (2007). *Grafik kullanıcı arayüzlerinde metaforların kültürlerarası kavranışı (Fransa ve Türkiye’de Bir E-Öğrenim Sitesi Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Çalışma)* (Tez No. 208793) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Semerci, Ç. (2007). Program geliştirme kavramına ilişkin metaforlarla yeni ilköğretim programlarına farklı bir bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 125-140.
- Shippen, M. E., Crites, S. A., Houchins, D. E., Ramsey, M. L., & Simon, M. (2005). Preservice teachers' perceptions of including students with disabilities. *Teacher Education and Special Education*, 28(2), 92- 99. <https://doi.org/10.1177/088840640502800202>
- Syriopoulou-Delli, C. K., Cassimos, D. C., Tripsianis, G. I., & Polychronopoulou, S. A. (2012). Teachers' perceptions regarding the management of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism Developmental Disorders*, 42(5), 755-768. <https://doi.org/10.1007/s10803-011-1309-7>
- Tortop, H. S., Kandemir, B., Kaya, Ö. E., & Demir, F. (2015). Öğretmen adaylarının zihin engelli birey kavramına yönelik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 307-322.
- Türk Dil Kurumu (2020). Türk Dil Kurumu sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden (07/01/2020) edinilmiştir.
- Uçuş, Ş. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının ve okul öncesi öğretmeni adaylarının özel eğitime ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 360-388.
- Yaralı, D. (2015). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 431-455. <https://doi.org/10.17556/jef.02712>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yorbık, Ö., Erman, H. ve Söhmen, T. (2000). Asperger sendromu ve yüksek fonksiyonlu otizmin tanısal ayrımı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 102-110.

Yüksek Öğretim Kurulu. (2016). Yüksek Öğretim Kurulu Eğitim Öğretim Dairesi Başkanlığı'nın "Program İsim Değişikliği" konulu 08.01.2016 tarihli 75850160-104.01.02.01/843 sayılı yazısı.

Extended Abstract

No matter what level pre-service teachers' feelings, thoughts, and opinions about students with special needs are at, they may affect their perceptions, approaches, and education and training services to be provided for their students in the future (Heward, Alber Morgan & Konrad, 2017). Accordingly, it is observed that the studies in the literature mainly focused on the description of perceptions, experiences, and problems about students with special needs. However, no study investigating pre-service teachers' perceptions of students with high-functioning autism spectrum disorder (HFA) has been found yet. So, it is important to determine the perceptions of pre-service teachers of the special education teaching department with regard to individuals with HFA who differ from other disability groups and their peers in terms of their individual characteristics and educational needs. Therefore, in this study, it was aimed to determine the metaphors developed by pre-service teachers of the special education teaching department about individuals with HFA. In accordance with this general aim, answers to the following questions were sought:

1. What are the metaphors developed by pre-service teachers of the special education teaching department about individuals with HFA?
2. Under which conceptual categories are the specified metaphors grouped in terms of their common features?
3. What are the reasoned explanations of the specified metaphors?

The phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in this study. Twenty-three of the twenty-five pre-service teachers, who attended the elective field course of High-Functioning Autism Spectrum Disorder Education, which was opened for the first time at the faculty of education, special education teaching department of a university in Central Anatolia in the fall semester of the 2019-2020 academic year, and signed the voluntary consent form after being informed about the study, constituted the participants of the study. The data on the participants' perceptions of individuals with HFA were collected through an open-ended form using the metaphor technique. The data collected from pre-service teachers were analyzed using the content analysis technique. The inter-coder reliability was calculated to ensure the reliability of the study. The mean reliability between coders was 95%. The numbers of participants were given to metaphorical perceptions

(PT12), and they are expressed in the results section. A word cloud was prepared for the evaluation of the data.

Pre-service teachers produced a total of 20 metaphors about individuals with HFA. All metaphors produced were expressed with concrete and positive concepts. According to the classification based on the common features and reasons for the use of 20 metaphors produced, they were grouped in seven different categories, including "mysterious and awaiting to be discovered, demanding, different, special, requiring empathy, and useful and biased." The category with the highest number of metaphors was the category of mysterious and awaiting to be discovered with eight metaphors (movie, space, cupboard, book in different languages, chests waiting to be opened for years, sea, safe, undiscovered planet). Each of the categories of useful, requiring empathy, and biased has one metaphor.

The vast majority (n=20) of the metaphors produced by pre-service teachers were written once. This result revealed that individual experiences such as perception, attitude, belief and past experience were important factors in creating different metaphors (Aunusson, 2002; Cisek, 1999; Ekici, 2016); on the other hand, it also indicated the diversity of perceptions and perspectives on the concept emphasized. This situation suggested that the individual experiences and creativity of pre-service teachers, who took such a course for the first time and who had not previously met with this student group, were rich. Therefore, the results are important in that pre-service teachers give clues that individuals with HFA to whom they will provide services will have positive educational outcomes.

In conclusion, the results of this study focusing on the metaphors produced by pre-service teachers, who attempted to become specialized in the field of ASD in the new special education teaching program that provides an opportunity to specialize in different areas related to special education, about the elective field course, which was opened for the first time in the program, presented a section of the perceptions of pre-service teachers taking the course toward individuals with HFA. They also revealed some information about the current situation associated with the perceptions and professional knowledge of the participants toward individuals with HFA. Since the qualifications and professional competencies of pre-service teachers who will work with individuals in the spectrum including individuals with HFA are important factors that affect the educational outcomes (Boutot & Hume, 2012; Güleç Aslan, 2017; Mehrenberg, 2013), such studies, in which the metaphors that reveal pre-service teachers' perceptions of individuals with HFA are examined and the current situations on this issue are described, are important. It is considered that this study may contribute to the qualitative research literature in that it is the first study revealing the perceptions and current situations of pre-service teachers participating in the study about individuals with HFA. Furthermore, the fact that this study includes a section from the perspective of pre-service teachers who will provide education to individuals with HFA is expected to be a step for the diversification of the elective course pool

included in special education teaching programs of different universities that provide an opportunity to specialize in the field of ASD. While evaluating the results of this study, it should be considered that the study was limited to the data collected by the metaphor technique from 23 pre-service teachers who took the relevant elective course in a special education teaching program.

Based on the results within the scope of the perceptions of the research participants with regard to individuals with HFA, qualitative research with the participation of pre-service teachers studying in different universities that provide an opportunity to specialize in the field of ASD, and with a higher number of participants can be conducted. It may be recommended to conduct further studies in which the perceptions of pre-service teachers studying in special education teaching departments in different universities with regard to individuals with HFA can be compared.